

Origin Kinship & Adoption**Hilbrand Westra**

Expert op het gebied van afstand,
adoptie, migratie en verplaatsing

origin.kinship.adoption@gmail.com

**Tweede Kamer der Staten
Generaal****Vaste Commissie Veiligheid
en Justitie**

cie.vj@tweedekamer.nl

Den Haag, 15 mei 2017

GESPREKSNOTITIE VOOR DE TWEDE KAMER DER STATEN GENERAAL

Ten behoeve van het rondetafelgesprek op 24 mei 2017 naar aanleiding van het advies 'Bezinning op Interlandelijke adoptie' van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ).

Geachte Commissie,

Allereerst wil ik u mijn dank toezeggen voor de uitnodiging om deel te mogen nemen aan het rondetafelgesprek naar aanleiding van voormeld advies van de RSJ. In deze notitie wil ik graag mijn reactie op het advies van de RSJ geven, alsmede een aantal fundamentele ethische kanttekeningen rondom interlandelijke adoptie belichten.

I. REACTIE OP ADVIES VAN DE RSJ

De RSJ heeft met de conclusies in zijn advies een fundamentele discussie over de toekomst van interlandelijke adoptie op de agenda gezet. Deze stap getuigt van moed en inzicht van de RSJ. Het voeren van een fundamentele discussie doet recht aan de wijze waarop interlandelijke adoptie zich heeft ontwikkeld tot wat het nu is en de ervaringen die tot op heden met interlandelijke adoptie zijn opgedaan. In deze discussie gaat het niet om de historische redenen van het ontstaan van interlandelijke adoptie of een oordeel over individuele adopties. De kernvraag is of het systeem van interlandelijke adoptie wel in het belang van het kind is. De RSJ heeft die vraag naar mijn mening terecht ontkennend beantwoord.

Vooropgesteld moet worden is dat interlandelijke adoptie geen doel op zichzelf is, maar primair een middel tot bescherming van extra kwetsbare kinderen vormt. Althans dat was ooit de stelling. De huidige realiteit is echter dat het verlangen van wensouders naar een kind zo groot is dat de drijvende kracht achter adoptie niet langer het zoeken van ouders voor een kind is, maar het zoeken van een kind voor ouders. Interlandelijke adoptie is daarmee verworden tot een vraaggestuurde markt.¹ Dit staat op gespannen voet met het beginsel dat het belang van het kind voorop moet gaan op andere belangen.

In een vraaggestuurde markt zou in theorie niettemin adoptie in het belang van een kind kunnen plaatsvinden, indien vaststaat dat voor dat kind in het land van herkomst geen adequate vormen van opvang aanwezig zijn (subsidiariteitsbeginsel²). Dit beginsel is neergelegd in het Haags Adoptieverdrag³, maar dit verdrag voorziet niet in adequate toezichts- en handhavingsmogelijkheden

¹ Slot, Birgit M.J. *Adoptie onder vuur. Justitiële verkenningen*. WODC, Boom uitgevers, 2008 nr. 7.

Riben. Mirah. *The Stork market, America's Multi-Billion Dollar Unregulated Adoption Industry*. Advocate Publications. 2007.

² Hague Conference on Private International Law. *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention*. Guide to Good Practices, chapter 2. 2008

³ Hague Conference on Private International Law. The World Organisation for Cross-border Co-operation in Civil and Commercial Matters. *Convention On protection of children and co-operation in respect of intercountry adoption*. 29 May 1993.

om de naleving ervan te waarborgen.⁴ In de media zijn door de jaren heen vele gevallen belicht waarin werd blootgelegd dat het subsidiariteitsbeginsel niet wordt nageleefd. Ook de RSJ belicht dit in zijn advies. Zo wordt in China, het land van waaruit de meeste adopties naar Nederland plaatsvinden, geen controle uitgevoerd, al dan niet vanwege het relatieve belang van interlandelijke adoptie op het totaal (economische) beleid van China⁵, terwijl er met grote regelmaat aanwijzingen zijn dat adopties in China niet op juiste wijze plaatsvinden. In de Verenigde Staten wordt openlijk niet voldaan aan het subsidiariteitsbeginsel, aangezien enerzijds kinderen ter adoptie worden aangeboden en tegelijkertijd kinderen worden geadopteerd. Het ontbreken van adequate controle mogelijkheden op de naleving van het subsidiariteitsbeginsel zegt iets over *alle* adopties die plaatsvinden, namelijk dat in vrijwel geen daarvan met zekerheid kan worden vastgesteld dat er voor het betreffende kind in het land van herkomst geen ouders of andere familieleden meer waren die voor het kind konden en wilden zorgen.

Daar komt tot bij dat het geen 'fait accompli' is dat er in de landen van herkomst kinderen worden afgestaan en in weeshuizen zitten. In het debat wordt dit door de voorstanders van adoptie vaak als uitgangspunt genomen. Echter, juist het bestaan van adoptie versterkt dat ouders kinderen voor adoptie afstaan. Zo heeft recent onderzoek uitgewezen dat ook bij afstandsmoeders in Nederland, ondanks het ontbreken van formele dwang, door informele druk afstand van hun kind ter adoptie als enig perspectief werd ervaren.⁶

Ook neemt de 'uitweg' van interlandelijke adoptie in de landen van herkomst de prikkels weg om te investeren in nationale oplossingen op het gebied van opvang en zorg met als gevolg dat ouders die zich in een moeilijke situatie bevinden niet de vereiste hulp krijgen en zich genooddaakt voelen om adoptie te beschouwen als het beste wat zij hun kind kunnen bieden.

In het licht van het voorgaande is de beslissing van de staatssecretaris om, na afweging van alle belangen, toch de mogelijkheid van adoptie te willen behouden voor de kinderen die daarbij gebaat zijn, onbegrijpelijk. De kern van het probleem bij interlandelijke adoptie is immers juist dat niet is vast te stellen welke kinderen daarbij gebaat zijn.

II. FUNDAMENTELE EN ETHISCHE KANTTEKENINGEN

De beslissing van de staatssecretaris werpt ook een aantal fundamentele ethische vragen op. Wat wordt verstaan onder gebaat zijn? Een kind dat wordt afgestaan, verliest daarmee diens ouders en familie. Het kind verliest daarmee echter nog niet diens land, taal en culturele identiteit. Dat wordt het kind pas afgenomen bij interlandelijke adoptie. Voor het 'redden van een kind' is het dus vereist om de geadopteerde, na het trauma van afgestaan zijn, eerst nog een tweede trauma te bezorgen.

Met het verplaatsen van de geadopteerde vanuit diens land van herkomst naar Nederland, wordt diens verleden niet uitgewist. De geadopteerde heeft in veel gevallen nog altijd ouders of familieleden, ook al zijn die onbekend of buiten beeld. De geadopteerde heeft nog steeds een verleden, hoe kort die misschien ook mag zijn. De geadopteerde draagt een stuk van zijn land en cultuur mee in zijn uiterlijk, gedrag en genen. De vraag is in hoeverre het belang van het verleden en

⁴ Het is zelfs van meet af aan de bedoeling geweest dat de partijen bij het verdrag het subsidiariteitsbeginsel niet in alle gevallen hoefden na te leven. Zo hebben de Verenigde Staten bij de totstandkoming ervan de mogelijkheid geclaimd voor commerciële activiteiten op individuele of organisatorische gronden.

Bron: Smolin, David. *Child Laundering and the Hague Convention on Intercountry Adoption: The future and Past of Intercountry Adoption*. Samford University 2010. Page 456

⁵ Stuy, Brian (met voorwoord van Smolin, David), *Open Secret: Cash and Coercion in China's International Adoption Program*. Cumberland Law Review (2014) Page 3 (356)

⁶ Kok, Jan et al. *Beklemd in de scharnieren van de tijd*. Beleid, praktijk en ervaringen van afstand ter adoptie door niet-gehuwde moeders in Nederland tussen 1956-1984. Radboud Universiteit. Wodc onderzoek 2707

de afkomst van een geadopteerde daadwerkelijk een plaats heeft binnen het systeem van adoptie, zowel op microniveau (binnen het gezin) als op macroniveau (beleidsniveau).

Voor adoptiefouders geldt dat zij in de meeste gevallen niet hebben willen opteren voor pleegzorg. Dat is op zijn minst opvallend te noemen. Immers, als het 'redden van een kind' de drijfveer achter de adoptie is, creëert dat een zweem van zorg en het willen opvangen van een kind in nood. De werkelijkheid is dat adoptiefouders veelal een 'echte' ouder willen zijn en de geadopteerde als 'hun eigen kind' – zijnde een plaatsvervangend kind – willen beschouwen. Daarmee dient zich echter de emotionele spagaat van adoptie aan, want een 'eigen kind' heeft geen vier ouders, een meervoudig familiesysteem en een verleden en cultuur in een ander land. Het opvoeden van een geadopteerde als ware het een 'eigen kind' brengt de geadopteerde ook in een emotionele spagaat.⁷ Een 'eigen kind' gaat immers niet op roots-reis op zoek naar zijn 'echte' ouders. Voor geadopteerden levert dit vaak een diepgaand loyaliteitsconflict op, waarbij zij hun stille wens om meer te weten te komen over hun verleden, familie en land opofferen, om hun adoptiefouders te sparen.

Op macroniveau geldt dat tegenover de beschikbare voorzieningen voor wens- en adoptiefouders, er bijzonder weinig voorzieningen voor geadopteerden zijn. Kort gezegd, de geadopteerde wordt in de praktijk na het bereiken van de volwassen leeftijd aan zijn lot over gelaten. Dit resulteert er vaak in dat geadopteerden die tegen essentiële vraagstukken aanlopen in hun leven een grotere risicogroep vormen om uit te vallen.⁸ Steeds meer wetenschappers over de hele wereld rapporteren over significante aantallen in de reguliere, maar ook bijzondere zorg en hulpverlening.⁹ Maar ook uitval in de zin van economische participatie en gelijkwaardige toegang tot de huwelijksmarkt, voor met name geadopteerde mannen van kleur, lijken problematisch.¹⁰ Het is een publiek geheim dat suicide onder geadopteerden vier tot vijf keer hoger is dan gemiddeld.¹¹ Het ontbreken van een kwalitatief landelijk zorgnetwerk (het huidige is in handen van een monopolist, gefaciliteerd door een adoptiemoeder) wekt bij veel volwassen geadopteerden ergernis en irritatie op. Ook het onbegrip rondom het onderwerp afstand en adoptie in het reguliere GGZ-netwerk levert landelijk veel kritiek en opmerkingen op onder geadopteerden.

Ook is tot op heden vanuit overheidswege vrijwel geen aandacht geweest voor geadopteerden die op zoek zijn naar informatie over hun achtergrond. Soms krijgen geadopteerden geen toegang tot hun dossier bij een Nederlands adoptiebureau of moeten zij daar hoge kosten voor betalen. Ingeval een adoptiebureau stopt met zijn activiteiten, is niet wettelijk geregeld wat er met de adoptiedossiers moet gebeuren. Voor adoptiefouders is adoptieverlof wettelijk geregeld, voor een geadopteerde die zijn land van herkomst wil bezoeken is niets geregeld. Zowel in Nederland als in de landen van herkomst zijn geadopteerden veelal overgeleverd aan selectieve (semi)commerciële media en organisaties of partijen die meerdere belangen dienen in het adoptieveld. Deze belangenverstrengeling is iets wat veelvuldig voorkomt in de praktijk. Dit roept niet alleen ethische vragen op, maar zorgt bij veel geadopteerden voor een groot gevoel van onveiligheid en onbegrip.

Dit alles werpt de vraag op of adoptie toch eigenlijk niet gewoon bedoeld is geweest om wensouders te voorzien van een kind, en dat het belang van de – met name volwassen – geadopteerde er minder toe doet.

⁷ Duijntjer-Kleyn, mr. M.R. et al. *Adoptie van buitenlandse kinderen*. WODC, 4/1979

⁸ Hjern, Lindblad and Vinnerljung. *Intercountry Adopted Children as Young Adults, -A Swedish Cohort Study*, April 2003.

⁹ Sutherland, Paul. *Adoption and addiction, remembered nor recalled*. Lecture, Life works, dedicated to recovery.

¹⁰ Dijkstra, Peter et al. *Gender-Asymmetry in Dating Success of Korean Adoptees in the West*. *Sociology Mind*, 2011. Vol.1, No.3, 91-95

¹¹ Margaret A. Keyes, Stephen M. Malone, Anu Sharma, William G. Iacono, Matt McGue. *Risk of Suicide Attempt in Adopted and Nonadopted Offspring*. *Pediatrics*, September 2013.

III. WHITE PRIVILEGE

Om voorgaande overwegingen nog wat extra te prikkelen, zou ik de vraag willen opwerpen waarom de overheid interlandelijke adoptie zo graag wil behouden. Het aantal adopties is de afgelopen jaren immers steeds verder gedaald, zodat de doelgroep eigenlijk nog maar gering in omvang is. Een logische volgende stap zou zijn om interlandelijke adoptie te laten afvloeien als een bestaand fenomeen. Het zou de overheid niet alleen tijd en geld besparen, maar ook de ruimte geven zich te richten op de post-adoptieve vraagstukken die momenteel van groot belang blijken te zijn. Bovendien zou met extra financiering van ontwikkelingssamenwerking veel meer kinderen en hun gezinnen kunnen worden ‘gered’ zonder bijgaand verlies van de eigen identiteit, dan het aantal kinderen dat wordt geadopteerd.

Of speelt hier – bewust of onbewust – de overtuiging mee dat hier in het witte Nederland, kinderen nu eenmaal beter af zijn dan in hun – hoofdzakelijk niet-witte – landen van herkomst? En dat in zoverre alle hiervoor genoemde bezwaren niet zoveel uitmaken, omdat opgroeien in dit deel van de wereld uiteindelijk de weegschaal altijd naar de juiste kant doet uitslaan? Het zou verklaren waarom tot op heden voor de geadopteerden nooit dezelfde voorzieningen zijn getroffen als voor de adoptiefouders. Ook zou het verklaren waarom in het adoptiedebat vrijwel geen aandacht is geweest voor de afstandsouders en hun positie, alsmede waarom illegale adoptie niet wordt aangemerkt als een vorm van kinderhandel omdat het element van uitbuiting zou ontbreken. Wellicht zijn dit radicale gedachten, al zijn het niet louter gedachten¹² van ondergetekende, er zijn ook adoptiefouders die naar de ontwikkelingen en mechanismen achter internationale adoptie kunnen kijken en tot dezelfde conclusie komen.¹³

TOT SLOT

Alhoewel het wenselijk is dat er een fundamentele discussie op gang komt over de noodzaak van interlandelijke adoptie en op welke gronden, laat de praktijk zien, dat sinds de tweede wereldoorlog het onderwerp nog steeds gepaard gaat met een enorme emotionele lading.¹⁴ Het is tekenend dat, ondanks het bij velen bestaande beeld dat adoptie in het belang van het kind is, in de praktijk de belangen van geadopteerden soms lijnrecht tegenover die van de adoptiefouders staan.¹⁵ Het verzoek aan de politiek en de overheid is dan ook om bij de besluitvorming en beleidsontwikkeling deze tegengestelde stemmen op gelijkwaardige wijze mee te laten wegen. Als adoptie werkelijk het belang van het kind dient, dan kan en mag het niet zo zijn dat volwassenen geadopteerden die kritisch terugkijken op hun levensloop en ervaringen niet gehoord worden omdat zij niet langer voldoen aan het beeld van het geredde kind.

Hilbrand Westra
Den Haag, 15 mei 2017

¹² Hübinette, Tobias. *The Korean Adoption issue: Postcolonial reconciliation and ethnonationalist diaspora politics*. Department of Oriental Languages. University Stockholm, Sweden, 2002.

Hübinette, Tobias. *A critique on intercountry adoption*. Transracial Abductees. 2009

¹³ Briggs, Laura, Marre, Diane. *International Adoption: Global inequalities and the circulation of Children*. New York Press. 2009

Harkema, Saskia en Smits, Jan. *Adoptie is een Koloniaal drama*. Volkskrant, 19 december 2009.

¹⁴ Klinken, G.J. *Strijdbaar en Omstreden, een biografie van de calvinistische verzetsvrouw Gezina van der Molen*. Boom, 2008.

¹⁵ Waanders, Liliane. *Het belang van het kind. Voorkomen dat een oprechte intentie een holle frase wordt*. 2014